
Vogels hebben altijd tot verbeelding van mensen gesproken. Dat blijkt uit de talloze uitdrukkingen met namen of verwijzingen naar vogels. Een kleine bloemlezing.

Jan K. Nijhof

Spreekwoordelijke vogels

Iemand kon vroeger vogelvrij verklaard worden. Iedereen mocht hem vangen of doden. Men noemde dat zo omdat vogels zelf vogelvrij waren: iedereen mocht ze vangen. Lukte dat, dan was de vogel geknipt (gevangen), zo niet dan was de vogel gevlogen. Dat gebeurde als

je de vogel over het touw liet gaan (buiten de val liet komen, overdrachtelijk: als je de gelegenheid niet benutte). 'Beter één vogel in de hand dan tien in de lucht' heeft dus waarschijnlijk oorspronkelijk een culinair achtergrond. Een vogelvanger moet wel een beetje

moeite doen. Dit blijkt uit: 'De vogelaar (vogelvanger) op bedriegen uit, de vogel lokt met zoet gefluit.' Dat is best lastig want ieder vogeltje zingt immers zoals het gebekt is. Voor sommige vogeltjes was hij sowieso te laat, die zongen te vroeg en waren dus niet voor hem, maar

---

voor de poes. Sommige gelukkigen hoeven echter helemaal geen moeite te doen. Die lopen er zomaar tegenop en dan geldt: die de vogel vindt, die mag hem roven (de duvel schijnt altijd op één hoop). Eveneens gerelateerd aan de voedingswaarde is: 'De man een vogel en de boer een gans' (ieder krijgt hetzelfde, maar wie het echt verdient, krijgt een beetje meer). Hieruit spreekt trouwens een waardering voor de boer die tegenwoordig op zijn minst wat minder vanzelsprekend is.

Er zijn ook minder doelgerichte en egoïstische uitdrukkingen, bijvoorbeeld: 'Men kent de vogel aan zijn veren.' Dat spreekt ons wel aan, maar niet iedereen is het daar mee eens: 'Men kent de vogel niet aan zijn pluimen'

(schijn bedriegt). Wij houden echter vol: 'De vogel kent men aan zijn vlerk', en voegen daar aan toe: 'De werkman aan zijn werk.' Ons geoefend oog ziet het meteen: 't zijn vogels van verscheidene veren ('t zijn onderling flink verschillende personen). Om meteen te zien of het een slimme of een gladde vogel is, vergt wat meer ervaring. Of: 'Kleine vogels, kleine nesten' (een bescheiden mens is met weinig tevree), wel in alle gevallen met onze ervaring strookt, waag ik te betwijfelen. Als iemand zo vlug is als het vogeltje dat koe heet (nogal sloom is), hoeft dat helemaal geen belemmering te zijn om vogelaar te worden. Die komen doorgaans ook niet vooruit. Soms is het verstandig de vogeltjes te laten zorgen, die hebben vlugge pootjes

(laat anderen zich maar moe maken, u ziet wel hoe het loopt). Van de vogelkalender van 'het Vogeljaar' (maart) leerde ik, dank zij onze vorige voorzitter, dat de hop zijn nest niet schoonhoudt. Dat betekent dat deze prachtige vogel niet deugt, want: 't is een slechte vogel, die zijn nest bevuilt. Waarom moet ik nu ineens aan de troebelen in de koninklijke familie denken? Dat brengt me dan weer op: 'Aan een klein vogeltje past geen grote bek' (men moet zijn plaats weten). Ik vrees dat dit stukje een vreemde eend in de Korhaanvijver is. Sorry, maar als men een ekster uitstuurt, krijgt men een bonte vogel weer in huis (als men iets laat uitvoeren door een klungel, krijgt men broddelwerk)!